

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Att se och förstå världen på ett annorlunda sätt”

En studie om att anpassa grundskolan för barn med autism

Emilie Alexandersson och Sheila Näsholm

Handledare: Ulla Berglindh

Examinator: Michael Hansen

Rapportnummer: VT12-2910-109

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel: Att se och förstå världen på ett annorlunda sätt- Behovet av anpassad grundskola för barn med autism.

Författare: Emilie Alexandersson & Sheila Näsholm

Termin och år: VT 2012

Kursansvarig institution: LAU390 Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Handledare: Ulla Berglindh

Examinator: Michael Hansen

Rapportnummer: VT12-2910-109

Nyckelord: Autism, undervisningsstrategier, inkludering, hjälpmedel, kommunikation

Syftet med vår undersökning är att få en helhetssyn i hur pedagoger arbetar för att ge elever med autism en likvärdig undervisning. Vi vill veta hur pedagoger arbetar för att tillgodose varje elevs behov, samt vad som krävs för att ge barn med autism samma förutsättningar för att uppnå grundskolans kunskapskrav. Genom litteraturgenomgång och en kvalitativ intervjustudie har vi genomfört detta examensarbete. Genom litteraturgenomgången vill vi redogöra för begreppet autism, funktionsnedsättningen, samt vad nedsättningen har för konsekvenser i skolan. För att få den helhetssyn vi eftersträvar har vi valt att komplettera litteraturgenomgången med en kvalitativ intervjustudie. Intervjuerna har gjorts med fyra pedagoger som alla har erfarenhet av att arbeta med elever med diagnosen autismspektrumstörning i grundskolan. Resultatet av vår studie visar att elever med autism har olika behov och därmed behöver pedagoger som besitter den kunskap som krävs för att eleven ska må bra och ges förutsättningar till en lyckad utbildning. I och med den nya skollagen som trädde i kraft år 2011, innebär det att elever med diagnosen autism utan utvecklingsstörning eller hjärnskada skall ingå i grundskola. Det betyder alltså att alla pedagoger som arbetar i grundskola troligtvis kommer att möta en elev med autism och är därmed i behov av kunskap om funktionsnedsättningen.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Syfte	1
1.3 Frågeställningar.....	1
2 Litteraturgenomgång	2
2.1 Autismspektrumstörning	2
2.2 Historik.....	2
2.3 Orsaker till förekomsten av autism	3
2.4 Hur uppmärksammas och diagnostiseras barn med autism?.....	3
2.5 Symtom	3
2.6 Social interaktion	4
2.7 Kommunikation.....	4
2.8 Fantasi och föreställningsförmåga.....	5
2.9 Människan och språket.....	5
2.10 Undervisningsstrategier.....	6
2.11 Pedagogik	6
2.12 Kommunikationsprocessen i undervisningen.....	6
2.13 Socialt samspel.....	7
2.14 Pedagogiska hjälpmedel.....	8
2.15 TEACCH.....	8
2.16 Sociala berättelser	9
2.17 Information och kommunikationsteknik (IKT).....	9
2.18 Den fysiska miljön i skolan.....	9
2.19 Inkludering	10
3 Metod	13
3.1 Förberedelser inför intervjuerna.....	13
3.2 Samtalsintervju.....	13

3.3 Genomförande.....	14
3.4 Undersökningens reliabilitet och validitet.....	14
4 Resultat.....	14
4.1 Vad som krävs av pedagogen i arbetet med barn med autism.....	15
4.2 Undervisningsstrategier.....	15
4.3 Inkludering.....	17
5 Analys.....	19
5.1 Vad som krävs av pedagogen i arbetet med barn med autism.....	19
5.2 Undervisningsstrategier.....	20
5.3 Inkludering.....	21
6 Diskussion.....	23
6.1 Metoddiskussion.....	23
6.2 Vad som krävs av pedagogen i arbetet med barn med autism.....	24
6.3 Undervisningsstrategier.....	24
6.4 Inkludering.....	25
6.5 Förslag till vidare forskning.....	26
6.6 Slutord.....	26
7 Referenser.....	27
Litteratur.....	27
Internet.....	28
Bilaga 1.....	30
Intervjufrågor till pedagoger inom autism.....	30
Bilaga 2.....	32
Lorna Wings symtomstriad.....	32

1 Inledning

1.1 *Bakgrund*

Att fånga barn med avvikande beteende och ställa diagnoser har blivit allt vanligare i dagens samhälle. Redan på barnvårdscentralen (BVC) och i förskolan uppmärksammar personal dessa barn. Det leder till att barn kan få diagnos i tidig ålder och få den hjälp och stöd barnet är i behov av. Autismspektrum är ett samlingsnamn för olika diagnoser men som innebär att samtliga barn som hamnar i denna grupp har någon form av funktionshinder. Funktionshindret gör att de har svårigheter att passa in i samhällets normer. Den nya skollagen som trädde i kraft år 2011, innebär att barn utan utvecklingsstörning eller hjärnskada ska inkluderas i grundskola. Det betyder att alla pedagoger kan få en elev med autism i klassen. Utan kunskap om barnets nedsättningar och behov av stöd kan det bli svårt att veta vilka undervisningsstrategier som krävs för att ge eleven en likvärdig utbildning, då dessa barn har ett behov av andra pedagogiska inlärningsmetoder samt förstående pedagoger.

1.2 *Syfte*

Syftet med examensarbetet är att ta reda på vad diagnosen autism innebär. Vi vill ge läsaren en förståelse för diagnosen autism samt ta reda på vad som krävs av pedagoger för att ge elever med autism en likvärdig grundskoleutbildning, eftersom den nya lagen innebär att alla barn med autism utan utvecklingsstörning eller hjärnskada skall inkluderas i grundskola. Vi kommer att intervjua pedagoger som arbetar med barn som har autism som vi sedan analyserar och diskuterar för att ta reda på om forskningen stämmer överens med verkligheten.

1.3 *Frågeställningar*

- Vad krävs av pedagogen för att ge barn med autism en likvärdig grundskoleutbildning?
- Vilka undervisningsstrategier/metoder är lämpliga att använda i arbetet med barn med autism?
- Vad innebär det att inkludera barn med autism i grundskolan?

2 Litteraturgenomgång

2.1 *Autismspektrumstörning*

Idag använder vi begreppet autismspektrumstörning (AST) när vi talar om autism eller andra autismliknande tillstånd. Begreppet autismspektrumtillstånd definierar inte en exakt sjukdom utan används som ett samlingsnamn där symptomen, funktionshindret eller andra aspekter definierar vilken diagnos individen har (Peeters & Gillberg, 1999).

Diagnoser som tillhör AST är det klassiska autismsyndromet (infantil autism), Aspergerssyndrom och gruppen som benämner resterande autismliknande tillstånd. Grupperna som tillhör AST är inte identiska sjukdomstillstånd då beteendesymtomen är utgångspunkter som avgör vilken typ av AST barnet har. Grupperna har samlats med anledning av att de alla har neuropsykiatriska rubbningar där symptomskriterierna är detsamma. Däremot behöver man inte ha alla de 12 symptomen för att bli diagnostiserad med AST (Peeters & Gillberg, 1999).

Det som är utmärkande för alla med AST är att de har minst två (eller alla) nedsättningar i symptomtriaden (Fägerblad, 2011). Det kan vara en högfungerande typ av autism, där barnet är normalbegåvat, eller en typ av tillstånd där individen också har någon ytterligare nedsättning till exempel utvecklingsstörning (Autismforum, 2011).

2.2 *Historik*

Lorna Wing (1996) skriver om en artikel som publicerades av barnpsykologen Leo Kanner 1943, en artikel som uppmärksammade ett ovanligt beteendemönster, han kallade det ”*tidig barndomsautism*”. Kännetecknen för denna diagnos var brist på känslomässig kontakt med andra människor, problem vid förändringar, avvikande talförmåga, ett starkt intresse för föremål, välutvecklade färdigheter inom ett visst område samtidigt inlärningssvårigheter på andra områden. Kanner hävdade vidare att tillståndet var medfött eller infann sig inom de 30 första månaderna. Hans arbete har blivit mycket uppmärksammat med tiden och är numera i centrum för mycket forskning runt om i världen (Wing, 1996).

Det har länge funnits olika definitioner av autism och olika studier har genomförts. Under 1970-talet gjorde barnpsykiatern Lorna Wing tillsammans med sin kollega en omfattande studie inom området, slutsatsen blev att autism är undergrupper inom ett brett spektrum av störningar som påverkar social interaktion och kommunikation. Autism kan förekomma på alla intelligensnivåer och det kan ibland höra ihop med olika typer av fysiska tillstånd eller utvecklingsstörningar (Wing, 1996).

Sedan slutet av 1960-talet har autism hos elever uppmärksammats som en urskilj grupp inom pedagogiken. Autism har tidigare uppfattats som en form av utvecklingsstörning. Särskild undervisning för elever med autism startade i Sverige, i samband med lagen som trädde i kraft 1968 om allmän skolplikt. Man insåg under 70-talets första år att det krävdes nya kunskaper hos lärarna för att kunna utveckla insatser för personer med autism. Under 1980-talet startade ett starkt samarbete mellan Nordens länder om elever med autism och deras undervisning. Senare startade också Riksföreningen Autism (RFA) i Sverige, som engagerat sig i utbildningsfrågor och även utbilda personalgrupper i bland annat TEACCH-programmet (treatment and education of autistic and related communication handicapped children). Denna kurs vänder sig till föräldrar och personal.

En utveckling när det gäller synen och kunskapen om autism har bevisligen skett genom åren. Forskare och personer som arbetar med utbildning menar ändå att det fortfarande saknas möjligheter till fördjupad kunskapsutveckling (Åkerman & Liljerot, 1998).

2.3 Orsaker till förekomsten av autism

Autism är en neurologisk sjukdom som drabbar nervsystemen, vilket leder till att utvecklingen inte är densamma som ett ”normalt” barn. Det innebär begränsningar och brister i den sociala förmågan, kommunikationen och föreställningsförmågan (autismforum, 2011). Orsakerna och förekomsten av hur och varför tillståndet drabbar barn är enligt Gillberg och Peeters (1999) biologiska orsaker till exempel foster- och förlossningsskador.

2.4 Hur uppmärksammas och diagnostiseras barn med autism?

Misstankar om att ett barn har autism beror på att barnet har ett avvikande beteende. Det kan visa sig redan när barnet är spädbarn, men det är sällan man diagnostiserar så unga barn. Diagnosen ställs oftast när barnet är omkring 2 år (autismforum, 2011).

Wing (1996) beskriver hur avvikelser börjar uppmärksammas och om förändringar i det lilla barnets beteenden. Innan barnet är 3 år bör symptomen ha uppmärksammats och börjat utredas menar hon. Christopher Gillberg, en av landets ledande experter inom neuropsykiatri. Det är genom en neuropsykiatrisk undersökning man utreder vilken typ autism barnet har, detta genom att känneteckna beteendemönstret i symptomskriterierna och utifrån det ställs diagnoser i autism (Gillberg, 1999). Gillberg (1999) menar vidare att en individ med autism inte alltid uppmärksammas av omgivningen, med undantag de som har någon tilläggsdiagnos till exempel utvecklingsstörning.

2.5 Symtom

Wing (1996) skriver vilka kriterier man kan ha som kännetecknar autism hos barn, dessa kallar hon symptomtriaden eller Wings triad (se bilaga 2). Symtomen som ingår i de tre triaderna är de som i viss grad alltid finns hos barn som diagnostiseras med autism. Symptomtriaden beskriver nedsättningarna som förekommer i den sociala interaktionen, den

kommunikativa interaktionen, samt begränsningar i individens fantasi och beteenden. Dessa tre är definitionerna av nedsättningstillståndet i autism. Studier visar att barn kan ha alltifrån ett eller alla tre symptom. Inom de tre huvudkriterierna ingår 12 symptom som kännetecknar autism. Beroende på hur många av symtomskriterierna barnet uppfyller ställs diagnosen. Dessa 12 är beskrivningar på vilka avvikelser en person med autism kan ha. Grundaren av dessa symptom dokumenterades år 1943 av barnpsykologen Leo Kanner (autismforum, 2011).

2.6 Social interaktion

Den sociala interaktionen hos barn med autism kännetecknas genom hur de integrerar med, och bland andra, i sociala situationer:

- Den avskärmade gruppen
- Den passiva gruppen
- Den aktiva och udda gruppen
- Den överdrivet formella, högravande gruppen (Wing, 1996 s. 38-41).

Barn med autism har svårt att sätta sig in i någon annans situation. Vid tillfällen där det kan handla om att förstå och tolka andra människor känslotillstånd, saknar de förmågan att sätta sig in i den personens situation. Då en människa skadar sig eller är ledsen kan de helt sakna känslan för empati. De är inte medvetna om att andra har känslor. De ser andra som föremål och förstår inte de sociala regler som råder, där andra människors tankar och känslor kan uppfattas genom kroppsliga rörelser eller mimik (Wing 1996). Människor med autism håller sig gärna för sig själva och undviker kontakt med omgivningen. Detta beror inte på själva sjukdomen, att de inte vill, utan på grund av att de inte vet hur de ska etablera kontakter, socialisera till exempel leka med sina klasskamrater, eller tolka andras beteenden (Gillberg, 1999). Människor med autism kan vara känsliga för kroppslig beröring och kan därför uppfattas som kyliga. Detta avvikande beteende gäller även när de själva får det jobbigt, då de inte gör som vi ofta gör, söker oss till någon för tröst (Wing 1996).

2.7 Kommunikation

Bristande kommunikationsförmågor hos barn med autism kan tydliggöras genom:

- Hur de använder tal
- Hur de förstår tal
- Hur de använder intonation och röstkontroll
- Hur de använder och förstår icke-verbal kommunikation (Wing, 1996, s 42-48).

Alla individer med autism har brister i sin kommunikationsförmåga, bristerna varierar dock från person till person. Variationen mellan dessa är att helt sakna talförmåga till en god talförmåga. Oavsett har de alla på något sätt brister (Gillberg, 1999).

Enligt Socialstyrelsen (2010) är det cirka hälften av alla diagnostiserade barn som har talförmåga, medan andra hälften aldrig utvecklar det.

De som lär sig prata är oftast sena i talutvecklingen och deras tal kan avvika, till exempel genom att de talar med ett annorlunda tonläge där de pratar för högt eller för lågt och vid vissa tillfällen kan de prata med en röst som inte låter som deras vanliga. Vissa barn kan endast enstaka ord, fraser eller upprepningar av ord de hör i meningar. De kan säga ord eller meningar utan att riktigt förstå vad de innebär, de har lärt sig i vilket sammanhang det används, men de saknar förståelse av ordens betydelse (Wing, 1996). Personer med autism har svårt att läsa av människors uttryck och förstår inte om samtalet innehåller ironi eller skämt. De har svårt att läsa av kroppsspråk, i och med det kan de ta avstånd från kommunikationssituationer eller bli missuppfattade och känna utanförskap (Föhrer, 2007). Det som är vanligt när barn med autism för en konversation är att de pratar upprepande och inte kan se hur den de kommunicerar med reagerar och upplever samtalet. Det beror på brister i att läsa av uttryck och kroppsspråk (Wing, 1996). Genom språkstörningar kan barnet ha svårt att bli förstådd av andra, vilket leder till att samspelet med andra påverkas (Nettelblatt och Salameh, 2007).

2.8 Fantasi och föreställningsförmåga

Begränsningar i individens fantasi och beteende kännetecknas genom barnets:

- Nedsättningar i förmågan att fantisera
- Repetitiva stereotypa aktiviteter
- Enkla repetitiva aktiviteter
- Överdrivna repetitiva rutiner (Wing, s. 48-51).

I lek med jämnåriga, då fantasilek ofta förekommer hos de yngre barnen, visar de brister då de inte kan föreställa sig att leka något som är abstrakt. De kan istället uppvisa lek genom att efterlikna eller härma en figur eller varelse som de sett, där de istället för låtsaslekar oftast sätter sig in i rollen och tro sig vara den de leker (Wing, 1996). Ett barn med autism har problem att leka den "vanliga" leken, både ensam och i grupp. Däremot leker ofta barn med autism med andra, ibland lite udda artefakter, ofta föremål som de av olika anledningar väljer ut och också skapar en fixering till (Gillberg, 1999). De har annorlunda beteenden där de repeterar ord eller kroppsliga rörelser som också kan vara destruktivt och självskadande, exempelvis genom att slå sig själv upprepande gånger (Wing, 1996).

Gillberg (1999) skriver att alla barn med autism, även de högbegåvade "har tillgång till en begränsad repertoar av beteenden, intressen, tankar, känslor och frågor" (Gillberg, 1999, s.30).

2.9 Människan och språket

Människan har språket som en medfödd gåva. Redan från spädbarnstid har barnet börjat sin kommunikationsutveckling. Barnet kan skilja på röster och känna igen vems röst som är

bekant och vilken som inte är det. De sociala samt den kommunikativa integrationen har stor betydelse för att barnet ska utveckla sina språkförmågor (Föhrer, 2007). Innan barnet utvecklat språket kommunicerar det med uttryck, ögonkontakt, mimik, kropps rörelser, ordlösa ljud och kroppskontakt (Axheim, 1999).

En viktig del i barnets utveckling är att språket får komma till användning i olika situationer, att det får testa på det talade språket, samt lyssna när andra kommunicerar (Föhrer 2007). Föhrer (2007) skriver att vi är födda med förmåga att lära oss språk, vilket skiljer sig från barn med diagnoser, där just språk och talförmågan avviker från "normala" barn. Nettelbladt & Salameh (2007) är båda legitimerade logopedier och gör ett antagande om förutsättningarna för att språkutveckling sker och menar att det beror på biologiska och kognitiva förutsättningar. Barn med autism har inte tal eller språkförmåga som en självklarhet i sin utveckling, de har alla har någon form av nedsättning i den kommunikativa förmågan (Axheim, 1999). Föhrer (2007) beskriver hur den normala språkutvecklingen går till. Hur barnet med ålder och mognad successivt utvecklas genom att höra och tala språket och genom att de har det talade språket runt sig jämt, till exempel via tv, vänner och familj.

2.10 Undervisningsstrategier

2.11 Pedagogik

Den pedagogiska undervisningen bör planeras utifrån barnets förmågor och svårigheter. Att se till varje individs behov och ta sig förbi svårigheter är viktigt. Den pedagogik som bör användas för barn med autism bör inrikta sina krafter på att stödja barnens utvecklade jagfunktioner samt att sätta gränser vid självdestruktiva beteenden. (Gillberg, 1999).

Åkerman & Liljeroth (1998) belyser vikten av att undervisningen ska grundas på vad autism innebär för den enskilde eleven. Vart varje individ befinner sig inom olika områden (motorisk utveckling, identitetsutveckling, tillit, kognitiv förmåga och arbetsförmåga). Elevens personliga egenskaper såsom intressen, temperament med mera skall också tas hänsyn till. Viktigast av allt menar Åkerman & Liljeroth (1998) i arbetet med barn med autism är att väcka viljan att lära.

Det ställs stora kunskapskrav på pedagoger som arbetar med elever med autism, menar Axheim (1999). För att undervisningen ska bli så givande som möjligt krävs att pedagoger har kunskap om varje elev när det gäller handikappet, dess utveckling, miljöanpassning, kommunikationssätt, strukturer och metoder i undervisningen. (Axheim, 1999).

2.12 Kommunikationsprocessen i undervisningen

Åkerman & Liljeroth (1998) är övertygade om att kommunikation är det huvudsakliga redskapet i undervisningen och en lyckad kommunikation avgör undervisningens värde. En viktig uppgift i pedagogernas undervisning är därför att stärka utvecklingen av förmågan att

kommunicera och att också använda sig av passande språkformer. Detta är något som bör genomsyra alla ämnen i skolan.

Bemötandet är en viktig del i kommunikationsprocessen menar Åkerman & Liljeröth (1998) och det innebär att uttrycka sig i språk, tal och handlande. Svårigheter för personer med autism kan vara att de har svårt att förstå budskap vilket också kan medföra att de själva får problem med att uttrycka sitt eget budskap. En annan svårighet barn med autism ofta har är att be om hjälp och förstå att man kan ta hjälp av andra för att få reda på saker och ting samt ta del av information. Som pedagog är det därför av största vikt att vara så tydlig och konkret som möjligt och inte blanda in för många och komplicerade ord. Att ta hänsyn till elevens språknivå är också otroligt viktigt. Användbara redskap som kan tas in i undervisningen för en stärkt kommunikation hos de elever som inte talar kan vara konkreta föremål, bilder och tecken, allt för att göra kommunikationen så tydlig som möjligt. Bilder och skrivna ord rekommenderas också att använda till de elever som har en högre intellektuell funktionsförmåga och begripligt tal, det underlättar för eleverna att förstå ett budskap lättare.

Något annat som är viktigt att som pedagog tänka på är användandet av värderingar. Personer med autism har ofta svårigheter med att förstå just värderingar, därför underlättar det att vara så saklig och neutral som möjligt utan känslomässigt laddade ord.

I elevens bemötande med vuxna är det viktigt att som pedagog vara lyhörd och förstå det som sägs på annat sätt än i tal, såsom tecken och handlingar. Många elever är osäkra och förmedlar då budskap som är svåra att förstå. Det gäller att vara lyhörd, likaså att vara lugn och inte vara otålig att få respons i form av reaktion och svar. Detta är något som är avgörande för att få eleven med autism att bli delaktig i kommunikationsprocessen (Åkerman & Liljeröth, 1998).

2.13 Socialt samspel

Grundaren av det sociokulturella tankesättet Lev Vygotskij menade att barn lär av varandra i ett socialt samspel. Deras styrkor får användas för att lära andra och vice versa. I dagsläget arbetar skolor utifrån Vygotskijs teorier där man anser att samspel bidrar bland annat till lärande, kreativitet och kamratskap (Williams, Sheridan, Pramling Samulesson, 2000).

Ett av grundproblemen hos elever med autism är oförmågan till socialt samspel. Svårigheter som att kunna ta andra människors perspektiv, förstå andras avsikter, läsa av kroppsspråk och kunna förstå och föreställa sig andras tankar och känslor är vanligt förekommande hos eleverna menar Helene Fägerblad, specialpedagog inom Habilitering och hälsa vid Stockholms läns landsting (2011). Något som däremot inte stämmer är att alla människor med autism är ointresserade av andra människor och inte finner något behov av sociala kontakter. Vissa barn och ungdomar har en stor önskan om att bli accepterade som en i gruppen och att delta i sociala sammanhang. Det som många gånger känns jobbigast för barn med autism är kompisrelationer som inte fungerar. Det är vanligt att barn med autism istället vänder sig till vuxna, eftersom tålmodet och förståelsen ofta är större hos dem.

Fägerblad (2011) beskriver vikten av att skapa ett öppet klimat i klassrummet där det är okej att vara olika. Fägerblad (2011) rekommenderar att låta elever fylla i sina egna profiler med styrkor och svagheter och sedan samtala tillsammans hela klassen om olikheter. Det är också

viktigt att som pedagog tänka på att vara lyhörd för elevens behov. Många elever med autism har ett stort behov av egen tid eftersom det sociala livet kräver mycket energi. Att låta eleven med autism få möjlighet till viss egen tid under skoldagen är därför viktigt att tänka på om behovet finns (Fägerblad, 2011).

2.14 *Pedagogiska hjälpmedel*

Det finns en rad olika hjälpmedel som underlättar för barn med autism i skolan. (Nedan presenteras några av de redskap som de pedagoger vi intervjuat i vår studie rekommenderat).

2.15 *TEACCH*

Åkerman & Liljeroth (1998) beskriver TEACCH programmet som betyder ”*Treatment and Education of Autistic and related Communication handicapped Children*”. Detta undervisningsprogram är specialanpassat för barn, ungdomar och vuxna med diagnosen autism och autismliknande störningar. Denna metod utgår från att tillsammans med barnet och familjen anpassa innehållet till individen. Det är av stor vikt att en diagnos ställs så fort som möjligt för att sedan komma igång med förskoleprogrammet. När eleven börjar skolan är det dags att gå över till skolprogrammet för att slutligen anpassa programmet till den vuxensituation individen befinner sig i. TEACCH fokuserar mycket på individens starka sidor för att på så sätt dämpa de svårigheter personen tampas med. Det är också viktigt att finna de rätta arbetsmetoderna och lämpliga miljöer så att eleven på bästa sätt förstår undervisningen och finner den betydelsefull. En annan viktig del i programmet är att som lärare hjälpa eleven att avskärma en del intryck för att inte överstimulera eleven. Att lära sig sätta gränser är något av det viktigaste arbetet för personer med autism. Många elever har till exempel svårt att förstå gränsen mellan arbete och lek. För att göra dagarna så strukturerade som möjligt byggs individuella arbetsplaner upp. Dessa planer ska vara så tydliga som möjligt för att varje elev ska förstå vad som ska göras under dagen. En stor svårighet för elever med autism är just att de inte förstår eller lätt glömmet vad som ska göras (Åkerman & Liljeroth, 1998).

TEACCH programmet utgår från 7 stycken basprinciper i varje individs undervisningsprogram och grundar sig på dessa punkter:

1. Livsperspektiv: från förskola till skola
2. Samarbete med föräldrar/vårdnadshavare
3. Utgångspunkt i intressen
4. Självständighetsutveckling
5. Struktur av material, arbetsplats med mera
6. Visualisering
7. Belöning (Åkerman & Liljeroth, 1998, s.119).

2.16 Sociala berättelser

Åkerman och Liljeroth (1998) nämner en metod som uppfanns av Carol Gerey år 1991. Gerey arbetar med barn med autism i Michigan, USA. Denna metod används för att hjälpa elever med autism att lättare förstå olika situationer. Sociala berättelser bygger på observationer av olika situationer som bidrar till problem hos en person. Berättelserna är i förväg nerskrivna och texten är anpassad efter individens utvecklingsnivå. Varje berättelse är personlig och kan inte användas till fler personer. Berättelserna är skrivna i jag-form. Viktigt att tänka på då en social berättelse utformas till en elev är att beskriva situationen och ge konkreta mål hur eleven ska kunna ändra på situationen. Detta för att göra det så bra som möjligt för alla inblandade. En social berättelse kan vara skriven såhär:

”Ibland säger en person: Jag ändrade mig. Det betyder att han hade en idé och att han sedan fick en annan. Jag kommer att arbeta på att hålla mig lugn när någon ändrar sig. När någon säger: jag ändrade mig, så kan jag tänka på någon som skriver en sak, suddar bort det, och sedan skriver något annat” (Åkerman & Liljeroth, 1998).

2.17 Information och kommunikationsteknik (IKT)

IKT i skolan ska bidra till att elever ska kunna uttrycka sig och bli mer självständiga individer. Sirén (1999) menar att IKT kan vara ett utmärkt kompletterande stöd vid olika typer av valsituationer för elever med funktionshinder. Sirén (1999) menar vidare att datorn som hjälpmedel hos barn med autism kan stärka deras sätt att kommunicera. Att utgå från barnets erfarenheter är en förutsättning för att en utveckling ska ske. De elever som saknar talat språk kan med stor fördel använda sig av datorn som i sin tur är kopplad till en talsyntes för att kommunicera med sin omvärld. Sirén (1999) rekommenderar tekniska hjälpmedel till personer med funktionshinder då teknikens värld erbjuder delaktighet på lika villkor för alla människor i samhället. Brodin & Lindstrand (2003) vill dock poängtera att IKT inte är den slutgiltiga lösningen på grava kommunikationsproblem. Tekniska hjälpmedel ska snarare fungera som ett stöd och komplement till en särskild anpassad pedagogisk undervisning.

2.18 Den fysiska miljön i skolan

Miljön där barnet befinner sig i är väldigt viktig för ett barn med autism (Attwood, 2000). Humphrey (2008) beskriver hur ett barn med autism eller autismliknande tillstånd kan uppfatta skolan som en besvärlig plats att befinna sig i (Humphrey, 2008). Lynch och Irvine (2009) skriver att, för att hjälpa barn med autism eller autismliknande tillstånd till effektiv inlärning är de dagligen i behov av rutiner och tydlighet. För att det ska fungera och de ska må bra i skolan bör klassrumsmiljön vara anpassad efter barnets behov.

Attwood (2000) skriver att klassrummen och miljön bör vara speciellt utformade och anpassade så att barnet inte blir distraherat av bland annat för mycket ljud och synintryck som exempelvis teckningar på väggar och andra saker. Detta med anledning av att koncentrationen inte ska påverkas av onödiga hinder så barnet får de förutsättningar som krävs för att inhämta kunskap. De Clercq (2007) bekräftar det och menar att omgivningen ansvarar för att barnet

ska få en miljö anpassat efter dess behov. Andersson och Thorsson (2007) problematiserar skolan och menar att den inte inkluderar alla och att den måste anpassas så att alla känner sig som en del av den.

Socialstyrelsen (2010) anser att det är skolan som ska se till att alla barn med autismspektrumstörning ska få en likvärdig utbildning, med kunnig personal samt anpassad miljö (Socialstyrelsen, 2010). I skollagen (2011) står det att: ”*undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov*” (Skolverket, 2011). De Clercq (2007) anser att det kan göras genom att omgivningen känner till och förstår barnets behov.

Skolans roll

Vissa barn kan av olika anledningar få möjlighet att inkluderas i en särskola men följer då inte särskolans läro- och kursplan, istället följer de grundskolans. Pedagogerna måste utforma undervisningen speciellt efter barnets individuella behov. De ska tillgodose eleven efter deras behov, miljö, pedagogik och stöd (Wing, 1996). För att ta reda på vilken typ av skola barnet ska gå i görs en utredning av barnet utifrån pedagogisk, psykologisk, medicinsk samt social bedömning. Om utredningen tyder på att barnet inte kommer klara av att uppnå kunskapskraven ska man vidta eventuella åtgärder som stöd och åtgärdsprogram (Skolverket, 2012).

Enligt Lgr11 ska alla elever i grundskolan ges de förutsättningar de behöver för att ha störst möjlighet att nå upp till kursplanernas mål. Alla barn har rätt till en likvärdig utbildning, det är skolan som ansvarar för att barnet ska få den hjälp och stöd den behöver för att uppnå målen. Om man misstänker att barnet är på gränsen till att inte klara av målen ska detta föras vidare till rektorn. Rektorn ansvarar för att utredning av barnet sker så snabbt som möjligt och beroende på vad resultatet av utredningen blir, bestämma om barnet behöver särskilt stöd eller om ett åtgärdsprogram bör göras. Detta för att barnet ska få samma förutsättning att klara av grundskoleutbildningen.

2.19 Inkludering

Från och med den 1 juli 2011 började den nya skollagen att gälla för barn med autism. Innan den nya skollagen började gälla hade alla barn med någon form av funktionsnedsättning rätt att gå i särskola. Den nya lagen innebär att endast de barn med någon tilläggsnedsättning alltså utvecklingsstörning, kommer att få möjlighet att gå i särskola. De andra barnen med autism utan utvecklingsstörning ska gå i vanlig grundskola och följa deras kurs och läroplan. (Skolverket, 2011).

Nilholm (2006) förklarar vad begreppet inkludering innebär. Det förekommer ofta att man pratar om ”inkludering” i sammanhang när man diskuterar situationer gällande barn som är i behov av stöd. Nilholm (2006) beskriver inkludering som ett ord man använder när man pratar om att barn med nedsättningar inte ska separeras ifrån den ”vanliga” skolan (Nilholm, 2006).

Skolans värdegrund och uppdrag yrkar på att:

”Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Sådana tendenser ska aktivt motverkas” (Lgr11, 2011).

Emanuelsson (2004) menar att det inte bara ska vara övergångseleverna som ska inkluderas i skolan. Hela skolan bör involveras i inkluderingen för att skapa ett öppet klimat där olikheter uppmuntras. En misslyckad inkludering kan bidra till en motsatt effekt som leder till utanförskap (Emanuelsson, 2004).

Tisdag 26 april 2011, hölls en interpellationsdebatt med politikerna Jan Björklund och Gunilla Svantorp, angående den nya lagen om övergången från särskola till grundskola. Vår utbildningsminister Jan Björklund menar att våra kommuner och skolor har förutsättningar för att göra övergången från särskolan till grundskolan anpassat så att de drabbade eleverna får en så smidig övergång som möjligt i samband med omplaceringen. Jan Björklund anser att alla barn med diagnosen autism, utan hjärnskada ska ha samma rättigheter som elever i grundskolan och ha rätt att läsa enligt grundskolans läroplan. Vidare anser Björklund att särskolan är en bra skolform för de elever som har en utvecklingsstörning eller hjärnskada och som inte kan nå upp till grundskolans kunskapskrav. Björklund förklarar att kunskapskraven i särskolan ligger på en annan nivå än grundskolans krav. När eleven gått ut skolan och ska börja söka jobb, har de som gått i särskola mycket svårare att få jobb jämfört med de som gått i vanlig grundskola. Jan Björklund är medveten om de farhågor som kan uppstå hos elever som omplaceras, men menar att det finns resurser att hämta, både från kommunen och skolorna. Eleven har rätt till de stöd som behövs för att övergången ska gå smidigt till. Gunilla Svantorp kritiserar lagförslaget då hon anser att elever med autism får den specialhjälp i särskolan som krävs för en lyckad skolgång. Jan Björklund håller inte med Svantorps kritik, han menar det finns lösningar för alla enskilda fall. Varje elev har rätt till det extra stöd som behövs för en inkludering i grundskolan och håller fast vid att lagstiftningen gynnar elever med autism. Framförallt gynnar det deras möjligheter till vidareutbildning och jobb i framtiden (Riksdagen, 2011).

Nilholm (2006) tar upp nio punkter som han anser vara viktiga för en lyckad inkludering:

- ledarskap med en klar vision
- engagemang från elever och föräldrar
- övergripande planering med uppföljningar
- reflektion- kompetensutveckling
- flexibelt stöd
- övergripande policy
- samarbete i undervisningen
- goda ekonomiska möjligheter (Nilholm 2006, s.44)

Enligt Inger Nilsson (2011) innebär en lyckad inkludering att barnens förhållningssätt överlag kan förbättras. Hon anser att inkludering kan bidra till att alla i skolan gynnas och de får mer aktning för oliketer som i sin tur kan leda till mindre mobbing (Nilsson, 2011).

3 Metod

Genom en intervjustudie ville vi få en helhetssyn om hur verkligheten ser ut i skolan för elever med diagnosen autism. Vi bestämde oss för att göra samtalsintervjuer där vi ställde frågor som rörde våra frågeställningar och syfte med vår studie.

Vi har använt oss av en kvalitativ intervjumodell. Denna modell ger en mer övergripande syn och uppfattning där de som intervjuas ges möjlighet att dela med sig av sitt eget perspektiv. En kvalitativ intervjumodell ger också möjlighet till dialog, vilket ger mer ingående information. Till hjälp i förarbetet inför intervjuerna har vi använt oss av Esaiasson m.fl (2009) ”*Metodpraktikan*”, samt Kvaales (1997) ”*Den kvalitativa forskningsintervjun*”.

I Esaiasson m.fl. (2009) samt Kvaales (1997) verk fann vi mycket fakta som var till hjälp hur vi kunde gå tillväga både i förarbetet och under själva intervjuerna. Med anledning av det valde vi bort den kvantitativa intervjumetoden då syftet var att vi ville ha öppna frågor som gav informanten möjlighet till friare, mer ingående svar, där vi också skulle få möjlighet att ställa uppföljningsfrågor.

3.1 *Förberedelser inför intervjuerna*

Esaiasson, m.fl (2009) rekommenderar att vid första tillfället kontakta de som vill intervjuas via brev. I brevet görs en presentation av sig själv samt syftet med undersökningen. Därefter kan telefonkontakten ske (Esaiasson,m.fl., 2009). I och med att tiden för uppsatsen var begränsad valde vi att kontakta pedagogerna via telefon. Genom kontakter och sökning via internet ringde vi flera olika skolor för att komma i kontakt med pedagoger som arbetar med elever med autism. Vi berättade att vi är två lärarstudenter som skriver en C-uppsats som handlar om barn med autism. Tillsammans utformade vi 19 frågeställningar efter det vi ansåg vara relevant till vår studie (se bilaga 1). Esaiasson m.fl. (2009) ger rådet att intervjuerna bör äga rum på en plats där informanterna känner sig bekväma. Vi bokade träff med de fyra pedagoger vi kom i kontakt med och lät samtliga pedagoger bestämma när och var träffen skulle äga rum.

3.2 *Samtalsintervju*

Under intervjuerna förde vi både anteckningar och spelade in samtalet. Samtalsintervjuer var i vårt fall bra då vi kunde ställa frågor med uppföljningsfrågor där informanterna kunde ge mer ingående svar och möjlighet till att berätta annat som var relevant i vår studie. Med inspelade samtalsintervjuer kunde vi därför fånga hela samtalet och föra en flytande dialog utan att ta pauser för att behöva föra längre anteckningar (Esaiasson m.fl., 2009).

Steinar Kvale (1997) som är en norsk psykolog, förklarar i sin bok om reliabiliteten i en intervju, bland annat hur olika människor kan uppfatta en inspelad samtalsintervju. Då vi var medvetna om detta valde vi därför att utföra intervjuerna tillsammans. Han fortsätter med att beskriva att tolkningen av information kan se väldigt olika ut även om man lyssnat på samma

inspelning. Vi båda närvarade vid intervjuerna och gjorde sammanfattning samt utskriften direkt efter, för att ha intervjun färskt i minnet (Kvale, 1997).

3.3 Genomförande

Vi bokade endast in en intervju per dag då vi ville ägna resten av tiden till att sammanfatta den inspelade intervjun. Båda närvarade vid intervjuerna och var aktiva under hela förloppet. Vi var ute efter ett dynamiskt samtal där vi alla kände oss bekväma, vi inledde därför intervjun med att prata utanför intervjumallen med syftet att göra stämningen mer avslappnad. Vi frågade om vi fick spela in samtalet och berättade att inspelningen endast kommer användas till vår uppsats, vilket ingen av informanterna misstuckte. Vi båda var nöjda med resultatet efter den första intervjun och bestämde oss därför inte att ändra frågeställningarna.

3.4 Undersökningens reliabilitet och validitet

Validitet och reliabilitet i en forskningsstudie innebär om ens forskning är trovärdig eller av vag karaktär. Stukat (2005) menar att validiteten avgör om innehållet är relevant och om man håller sig till det man forskar kring. När man vill uppnå hög validitet i en forskning bör man se efter vilken källa man tar informationen från, vad har källan för erfarenhet samt vetenskap kring ämnet, som i vårt fall handlade om barn med autism. Det man är ute efter i en forskningsstudie är att det ska vara av sann och tillförlitlig karaktär. Reliabiliteten är beroende av resultaten i forskningen. Stukat (2005) förklarar begreppets innebörd genom att skriva ”*hur bra mitt mätinstrument är på att mäta*” (Stukat 2005, s125). Det som krävs påverkas av relevansen av intervjufrågorna, förståelsen av hur den insamlade datan används.(Stukat, 2005). Vi valde att både spela in intervju samt anteckna, vilket bidrar till att reliabiliteten i vår studie ökade. Anledningen till det är för att vår ljudinspelning är sparad. Om det skulle uppstå oklarheter eller om vi hade behövt lyssna på intervjun igen var det möjligt. Om man däremot valt bort inspelning och bara fört anteckningar, kan det vara delar av intervjun vi missat eller glömt bort, vilket leder till att det kan bli fel i forskningsstudien.

4 Resultat

Resultatet är grundat på de fyra intervjuer vi genomfört. De fyra pedagoger vi intervjuat arbetar i fyra olika skolor i Göteborg. Samtliga pedagoger arbetar med elever med autism i grundskolan. Intervjuerna har genomförts vid varje pedagogs arbetsplats. Alla pedagoger är utbildade lärare i grunden, varav en vidareutbildat sig till specialpedagog. De andra pedagogerna har skaffat sin kunskap genom erfarenhet och påbyggnadskurser inom området autism. Vi har valt att redovisa vårt resultat och vår diskussion utifrån våra frågeställningar (se frågeställningar 1.3). Vi har valt ut de delar från intervjuerna som vi anser intressant och givande för vår forskningsstudie. För att pedagogerna vi intervjuat ska förbli anonyma i vår studie nämner vi dem som pedagog 1, pedagog 2, pedagog 3 och pedagog 4 i resultatet.

4.1 Vad som krävs av pedagogen i arbetet med barn med autism.

Alla pedagoger vi intervjuat berättar om vilket viktigt arbete de har. Ingen dag är den andra lik. Det är ett roligt och givande yrke, men samtidigt tufft menar pedagog 1. Det krävs vilja och engagemang för att förstå och ge barnet den hjälp som behövs menar pedagog 3.

Att få följa barnen och se hur de utvecklas är ren lycka (Pedagog 4).

Alla de pedagogerna vi intervjuat menar att det viktigaste i arbetet med elever med autism är att visa vägen till en fungerande kommunikation så att eleverna kan bli självständiga individer.

Pedagog 1 berättade att man inte ska vara för ivrig med att bygga en relation till barnet, utan låta det ta sin tid. För att förstå barnet måste pedagogen försöka föreställa sig hur barnet uppfattar saker och världen barnet lever i.

Pedagog 3 belyser vikten av att verkligen lyssna på eleven, något som man som professionell pedagog aldrig får glömma bort. Det händer tyvärr att många pedagoger talar över huvudet på barnen och faktiskt glömmar bort att fråga vad eleven vill och själv har för behov, det är ett stort problem i skolan. Pedagogen menar att för de flesta barn med autism är skolan en stressvärld, så tydlighet är verkligen något som behövs.

Att som pedagog använda alla sina sinnen för att försöka förstå eleven är också något att tänka på (Pedagog 2).

Pedagog 3 tipsar om att pedagoger och annan berörd personal kan hjälpa barnet genom att veta vad som händer när det börjar bli jobbigt, samt av vilka orsaker. Genom att kartlägga barnets beteendemönster, kan man se när barnet börjar bli oroligt och stegvis ändrar beteende, därefter uppmärksammas hela händelseförloppet och pedagogerna lär sig hur det kan försöka undvika att händelsen samt hur de ska lösa situationen om den uppstår igen.

Något som är otroligt viktigt är att veta hur ett annorlunda tänkande fungerar. Att vara lyhörd som person, respektera och förstå att även ord kan betyda något annat än det som sägs väger väldigt tungt, då krävs egentligen ingen utbildning även om kombinationen naturligtvis vore det bästa, menar pedagog 4.

4.2 Undervisningsstrategier

Alla vi intervjuade var också överens om att tydlig kommunikationen är det viktigaste i undervisningen med barn med autism.

Pedagog 2 berättade att det kan ta lång tid innan barnet känner sig tryggt och får förtroende för henne. Med stort engagemang och vilja lär man känna barnet och ser vad just det barnet behöver för pedagogik för att utveckling ska ske. Om en elev med autism som går i grundskolan har svårt för ett ämne, ska pedagogen finna tillvägagångssätt för att hjälpa eleven, menar hon.

”Att testa sig fram och finna de rätta metoderna för varje elev är en förutsättning” (Pedagog 2).

Pedagog 3 menar att det inte finns något självklart svar på vilken undervisningsform som passar elever med autism. Hon uppmuntrar att kartlägga elevens behov och låta det ligga som grund för att klara av att genomföra olika undervisningssituationer.

Pedagog 2 och pedagog 4 kopplar till den nya läroplanen som uppmanar att "all undervisning ska ske efter elevens behov och förutsättningar" (Lgr 2011). Något som är oerhört relevant i arbetet med barn med autism menar pedagogerna.

Elever med autism behöver lära sig att umgås med andra samtidigt som de behöver nå kunskapsmålen. För att det ska vara möjligt menar pedagog 1 att det är viktigt att jobba med den sociala biten.

Ostrukturerad undervisning skapar förvirring och kaos för barnet med autism
(Pedagog 1).

Pedagog 2 uppmanar att planera bättre samt ge tydliga förklaringar och genomgångar kring skolarbetet.

Att sätta prickar på golvet i idrottshallen där varje elev har sin egen plats kan underlätta enormt (Pedagog 1).

Musik, idrott och slöjd är ämnen som ofta blir problematiska, mest på grund av att de inte är lika strukturerade som övriga ämnen är (Pedagog 3).

Pedagog 2 berättar att det kan vara svårt med olika valmöjligheter för elever med autism. Det kan handla om att välja böcker i biblioteket. Pedagogen uppmanar att i dessa situationer begränsa antalet böcker för att underlätta situationen

Pedagog 4 belyser vikten av att prata mycket om olika känslor med hjälp av bilder, masker och figurer, och att väva in det i alla ämnen så mycket som möjligt för att stärka det sociala samspelet och samtidigt göra det möjligt för eleven att ta till sig skolans mål.

Att ge eleven struktur i undervisningen är grunden till en lyckad skolgång menar samtliga pedagoger. Alla pedagoger vi intervjuat berättar också att de alltid inför ny skoldag informerar eleverna hur dagen kommer att se ut för att undvika onödiga stressmoment och osäkerhet.

Alla pedagoger vi intervjuat arbetar utifrån individuella scheman och hjälpmedel som är utformade efter barnens behov. Samtliga pedagoger har också på något sätt individuellt anpassat skolmaterial som grundar sig på grundskolans läroplan. Samtidigt berättar pedagog 2 att flera av de hjälpmedel och särskilt anpassat material som passar elever med autism även faktiskt underlättar för alla elever. Hon menar att många pedagoger anser att det blir dubbelt arbete, något som det faktiskt inte behöver bli, det kan vissa fall innebära utveckling och nya möjligheter istället.

Samtliga pedagoger vi intervjuat använder sig av datorer och andra tekniska hjälpmedel i den dagliga verksamheten. Det kan underlätta både inläringen och öka motivationen menar samtliga. Pedagog 1 och pedagog 3 slår ett slag för I-pads och tillhörande appar. Det är hjälpmedel som underlättar vardagen och influeras mer och mer i den dagliga undervisningen menar dem.

Att rita och skissa tillsammans är ett bra verktyg för att planera elevens dagliga verksamhet berättar pedagog 1.

Penna och papper som verktyg är inte att underskatta (Pedagog 1).

Samtliga pedagoger som intervjuats använder TEAACH (se hjälpmedel 3.4.1) i sin undervisning med barn med autism. TEAACH följer den svenska grundskolans form men upplägget är individanpassat berättar pedagogerna. Detta undervisningsprogram har använts av samtliga pedagoger sedan många år tillbaka. Programmet bidrar till mer självständighet hos eleverna menar flera av pedagogerna.

Pedagogerna 2, 3 och 4 använder sig också mycket av sociala berättelser (se hjälpmedel 2.14)

som stöd i skolan. Pedagogerna tycker att det är ett utmärkt hjälpmedel att ta till då man vill ändra en situation eller ett beteende hos en elev. Pedagog 2 använder sig också av sociala berättelser för att förklara hur dagen är upplagd. Hon menar att det är lättare för eleven att leva sig in i och förstå dagens upplägg utifrån en social berättelse, eftersom de alltid är skrivna i jagform och då lättare för eleverna att leva sig in i.

Pedagog 2 och 3 är starkt inspirerade av så kallade kommunikationspärmar. Det är pärmar med olika bilder för att underlätta kommunikationen hos de elever som har svårt att uttrycka sig i tal. Varje kommunikationspärm är speciellt anpassade efter olika situationer till exempel om eleven befinner sig i musiksalen är bilderna anpassade efter sådant som har med musik att göra.

Enligt samtliga pedagoger vi intervjuat är kommunikationen den största svårigheten hos barn med autism. Därför är det den viktigaste biten att jobba med i skolan. Att kunna kommunicera är en grundläggande förmåga för ett fungerande liv menar pedagogerna 2 och 3. För att eleverna ska kunna göra sig förstådda och påverka sina egna liv är det en så viktig och avgörande del att jobba med i skolan. Samtliga pedagoger vi har intervjuat är också överens om att det gäller att hitta individuella sätt hos varje elev att kommunicera på. Pedagog 1 menar att det är viktigt att ställa mycket frågor till varje elev, lyssna och göra alla delaktiga. Pedagog 3 berättar att så fort något händer i verksamheten, tolkar de det tillsammans och pedagogerna hjälper till att sätta ord på det som faktiskt hänt. På så sätt stärks kommunikationen hos elever med autism menar hon. En av pedagogerna rekommenderar att tolka allt som kommer från eleverna som kommunikation, även om det handlar om slag, skrik eller passivitet. Att använda bilder, föremål och tecken som stöd vid kommunikation är också något som alla pedagoger gör för att underlätta undervisningen.

4.3 Inkludering

Pedagog 1 berättar om förändringen som skett det senaste året. Kravet om att de elever med autism som inte har någon annan typ av utvecklingsstörning i första hand ska gå i vanlig grundskola.

”Jag tror inte det kommer sättas in några speciellt utformade resurser efter lagändringen förra året. Jag anser att beslutet har fattats utan att egentligen någon vet hur det ska genomföras” (Pedagog 1).

Pedagogen ställer sig en aning kritisk till att alla elever med autism ska gå i ordinarie grundskola. Inkludering är bra, med rätt resurser menar hon. Men samtidigt passar inte den vanliga grundskolan för alla barn. Det finns fortfarande kvar specialklasser som är särskilt anpassade för elever med autism men skolinspektionen granskar dem mycket noga och målet är att dessa klasser helt ska tas bort, berättar pedagogen.

Pedagog 1, som berättade om den nya lagen för barn med autism var dock noga med att poängtera att de berörda eleverna inte ”slängs ut” från specialklassen eller särskolan i nuläget. Vill eleven däremot byta till ordinarie grundskola ska elevens pedagoger finnas där och stötta och se till att övergången sker på bästa sätt. Det är viktigt att skolan är förberedd så att den berörda eleven ska kunna anpassa sig och fungera i den nya klassen så bra som möjligt.

För pedagog 2 innebär inte inkludering att eleven spenderar sin skoltid inne i ett gruppum med en elevassistent, inte heller inne i ett klassrum men utan att vara inräknad. Inkludering innebär delaktighet i verksamheten menar hon.

”Ser jag att en elev inte orkar delta i ett socialt sammanhang skulle jag aldrig tvinga eleven till det. Istället skulle jag ge eleven egen tid om det är vad eleven behöver. Det är viktigt att pedagogen vet om att barnet kan tycka att vissa sociala situationer är påfrestande och känner till alternativa lösningar”. (Pedagog 3).

Pedagog 1 och pedagog 2 belyser ett dilemma som är svårt att som pedagog handla rätt i. Många elever med autism vill faktiskt inte och känner inget behov av att vara inkluderad med andra människor. De kanske tycker att det räcker med att träffa ett fåtal personer och sen är det bra. Hur ska man då som pedagog göra i en sådan situation, bara för att vi pedagoger tycker att man i så stor utsträckning som möjligt ska socialisera sig med andra människor?

De poängterar också att många av elever med autism inte vill något hellre än att tillhöra en större grupp. Problemet är snarare att de inte vet hur de ska gå tillväga för att passa in. I en sådan situation menar pedagog 1 att det absoluta ansvaret ligger hos pedagogerna, att stötta eleven för att en lyckad inkludering ska ske.

Klassrumsklimatet spelar stor roll. Insikten om att låta eleven med autism utvecklas i sin egen hastighet är en förutsättning. Att också ställa krav som utmanar eleven men inte får den att falla är oerhört viktigt att tänka på menar pedagog 3.

Samtliga pedagoger vi intervjuat är överens om att inte ett barn orkar vara med i klassrummet hela tiden ska eleven ha rätt till att kunna sätta sig i ett annat rum för att få det lugnare. Pedagog 2 berättade att i hennes skola finns en specialgrupp där elever med särskilda behov kan spendera några timmar om dagen för att sedan återgå till sin vanliga klass.

”Att ha tillgång till olika rum i skolan som är särskilt anpassade efter elevers individuella behov och med vilka de passar att arbeta ihop med skulle varje skola behöva” (Pedagog 4).

Pedagog 2 fortsätter att belysa kravet på att hitta lösningar för varje elev. Pedagog 4 berättar om alternativ för barn som inte klarar av att inkluderas i den vanliga grundskolan men är inte heller berättigad att tillhöra särskolan. För dessa elever finns speciellt anpassade skolor för elever med autism och i vissa fall även internatskolor där eleverna också bor. Pedagogen tillägger dock att det sistnämnda alternativet förekommer alltmer sällan i nuläget.

Det pedagog 1 ser som en förutsättning för en lyckad inkludering är en lugn och trygg miljö för barn med autism. Om inte eleven känner sig trygg uppkommer oftast situationer där barnet känner sig oroligt, sådana situationer kan leda till att barnet får utbrott som gör att de andra barnen på skolan blir rädda.

Att utforma den fysiska miljön så att den passar elever med autism är enormt viktig tycker samtliga pedagoger som intervjuats. Pedagog 2 och pedagog 4 uppmuntrar att inreda rummen med bilder för att underlätta kommunikationen i klassrummet medan pedagog 1 berättar att hon undviker att ha för mycket synintryck i klassrummet eftersom det kan medföra koncentrationssvårigheter.

En bullrig och stökig fysisk miljö är oftast väldigt påfrestande för elever med autism menar samtliga pedagoger vi intervjuat. Det kan tyvärr medföra att eleven väljer att inte delta under lektionen berättar pedagog 4.

”Uppmärksamma elevens reaktion vid olika situationer och försök utefter det underlätta miljön. Det kan handla om att låta eleven gå tidigare till matsalen för att undvika stress eller att låta eleven gå iväg till ett lugnare rum vid vissa tillfällen under dagen, eller att låta eleven lyssna på musik i hörlurar under lektionens gång för att undvika onödigt buller i klassrummet”. (Pedagog 1).

5 Analys

5.1 Vad som krävs av pedagogen i arbetet med barn med autism

Alla pedagoger vi intervjuat menar att det viktigaste i arbetet med elever med autism är att visa vägen till en fungerande kommunikation så att eleverna kan bli självständiga individer. Alla vi intervjuade var också överens om att tydlig kommunikation är det viktigaste i undervisningen med barn med autism. Barn med autism behöver en trygg miljö som präglas av struktur då det lätt kan förekomma en inre stress hos barnet om inte omgivningen och strukturen är tydlig (Peeters & Gillberg, 1999).

Pedagog 1 berättade att man inte ska vara för ivrig med att bygga en relation till barnet, utan låta det ta sin tid. För att förstå barnet måste pedagogen försöka föreställa sig hur barnet uppfattar saker och världen barnet lever i (Gillberg & Peeters 1999).

Alla pedagoger vi intervjuat berättar om vilket viktigt arbete de har. För att ge barnen de stöd de behöver krävs vilja och engagemang. Åkerman & Liljeroth (1998) skriver att det krävs både tid att lära känna barnet och dennes behov, samt mycket tid från pedagogens sida till att lära sig vilka strategier som ska användas i undervisningen (Åkerman & Liljeroth 1998).

Pedagog 3 belyser vikten av att verkligen lyssna på eleven, något som man som professionell pedagog aldrig får glömma bort. Det händer tyvärr att många pedagoger talar över huvudet på barnen och faktiskt glömmet bort att fråga vad eleven vill och själv har för behov, det är ett stort problem i skolan. Pedagogen menar att för de flesta barn med autism är skolan en stressvärld, så tydlighet är verkligen något som behövs.

Fägerblad (2011) tar upp nio punkter som pedagogen ska förhålla sig till för att barnet inte ska bli stressat, hon nämner att punkterna inte gäller för alla men är olika faktorer man bör förhålla sig till:

- kunskap och förståelse kring vad funktionsnedsättningen innebär.
- rätt anpassade krav.
- tydlighet i fråga om regler och förväntningar
- se till att raster och annan ostrukturerad tid inte stressar eleven.
- att informera eleven om förväntningar.
- skapa delaktighet genom att hitta kommunikationssätt som fungerar för eleven.
- hjälpa eleven till medvetenhet om sina "energitjuvar" och stressande situationer.
- ge alternativ när eleven blir uttröttad. När vilar eleven?
- ge eleven strategier för att själv skapa balans mellan aktivitet/vila (Fägerblad 2011, s.16).

Alla pedagoger som ställde upp på att bli intervjuade berättade att det är mycket man bör förhålla sig till när man arbetar med barn med autism. Pedagog 3 tipsar om att pedagoger och annan berörd personal kan hjälpa barnet genom att veta vad som händer när det börjar bli jobbigt, samt av vilka orsaker då de har förståelse för diagnosen. Genom att kartlägga barnets beteendemönster, kan man se när barnet börjar bli oroligt och stegvis ändrar beteende, därefter uppmärksammas hela händelseförloppet och pedagogerna lär sig hur det kan försöka undvika att händelsen sker igen samt hur de ska lösa situationen om den uppstår igen. Samt är det enligt en av pedagogerna viktigt att respektera och förstå hur ett annorlunda tänkande fungerar, vilket också är någonting man bör förhålla sig till.

Fägerblad (2011) skriver att man lätt kan missförstå barnet och tro att barnet inte kan eller förstår vissa saker, det är snarare okunskap om tillståndet. Alla pedagogerna vi har intervjuat har erfarenhet och kunskaper om barn med autism, deras sjukdomstillstånd samt behov av stöd.

5.2 Undervisningsstrategier

Pedagog 3 menar att det inte finns något självklart svar på vilken undervisningsform som passar elever med autism. Hon uppmuntrar att kartlägga elevens behov och låta det ligga som grund för att klara av att genomföra olika undervisningssituationer. Åkerman & Liljeroth (1998) belyser vikten av att ett barn med autism är i behov av individanpassad undervisning som kräver att pedagogen har kunskaper om sjukdomstillståndet samt hur det påverkar kunskapsutvecklingen (Åkerman & Liljeroth, 1998).

De Clercq (2007) förklarar att barn med autism har en annorlunda syn på omvärlden och föreställer sig alltså den på ett annat sätt än vad vi gör, vilket sätter barnet i en situation som kan leda till osäkerhet. För att en pedagog ska förstå barnet måste hon försöka föreställa sig hur barnet uppfattar saker och världen han lever i (Gillberg & Peeters, 2002).

Pedagog 2 och pedagog 4 kopplar till den nya läroplanen som uppmanar att ”all undervisning ska ske efter elevens behov och förutsättningar” (Lgr11, 2011). Något som är oerhört relevant i arbetet med barn med autism menar pedagogerna.

”Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper” (Lgr 11, 2011).

Pedagog 2 berättar att det kan vara svårt med olika valmöjligheter för elever med autism. Det kan handla om att välja böcker i biblioteket. Pedagogen uppmanar att i dessa situationer begränsa antalet böcker för att underlätta situationen ”Lärarens uppgift är att stödja eleven i att utveckla förmågor och färdigheter som ger honom allt större möjligheter att delta i det sociala livet och de praktiska sidorna av tillvaron” (Åkerman & Liljeroth 1998, s.99).

Ostrukturerad undervisning skapar förvirring och kaos för barnet med autism. (Pedagog 1). Pedagog 2 uppmanar att planera bättre samt ge tydliga förklaringar och genomgångar kring skolarbetet. Musik, idrott och slöjd är ämnen som ofta blir problematiska, mest på grund av att de inte är lika strukturerade som övriga ämnen är (Pedagog 3). Axhein (1999) belyser vikten av att barn med autism kräver ordning och struktur i undervisningen. Visuella scheman

som är individanpassade är att rekommendera. Varje dag planeras och utgår ifrån vad som ska göras, hur länge det ska göras och vad som händer sedan. Att ge eleven struktur i undervisningen är grunden till en lyckad skolgång menar samtliga pedagoger. Alla pedagoger vi intervjuat berättar också att de alltid inför ny skoldag informerar eleverna hur dagen kommer att se ut för att undvika onödiga stressmoment och osäkerhet. Alla pedagoger vi intervjuat arbetar utifrån individuella scheman och hjälpmedel som är utformade efter barnens behov. Samtliga pedagoger har också på något sätt individuellt anpassat skolmaterial som grundar sig på grundskolans läroplan.

Samtliga pedagoger vi intervjuat använder sig av datorer och andra tekniska hjälpmedel i den dagliga verksamheten. Gillberg (1999) menar att datorn är ett utmärkt hjälpmedel för barn med autism då det kan underlätta både inläringen och öka motivationen. Datorn kräver varken ögonkontakt eller personlig relation till barnet, vilket underlättar för elever med autism eftersom det är några av deras svårigheter. Pedagog 1 och pedagog 3 slår ett slag för I-pads och tillhörande appar. Det är hjälpmedel som underlättar vardagen och influeras mer och mer i den dagliga undervisningen menar dem.

Samtliga pedagoger som intervjuats använder TEAACH (se hjälpmedel 2.14) i sin undervisning med barn med autism. TEAACH följer den svenska grundskolans form men upplägget är individanpassat berättar pedagogerna. Detta undervisningsprogram har använts av samtliga pedagoger sedan många år tillbaka. Programmet bidrar till mer självständighet hos eleverna menar flera av pedagogerna. Åkerman & Liljerot (1998) nämner också att programmet medför självständighet hos barn med autism vilket senare i livet bidrar till att ett flertal klarar av ett arbete ute i samhället.

Pedagogerna 2, 3 och 4 använder sig också mycket av sociala berättelser (se hjälpmedel 2.14) som stöd i skolan. Pedagogerna tycker att det är ett utmärkt hjälpmedel att ta till då man vill ändra en situation eller ett beteende hos en elev. Pedagog 2 använder sig också av sociala berättelser för att förklara hur dagen är upplagd. Hon menar att det är lättare för eleven att leva sig in i och förstå dagens upplägg utifrån en social berättelse, eftersom de alltid är skrivna i jagform och då lättare för eleverna att leva sig in i.

Pedagog 2 och 3 är starkt inspirerade av så kallade kommunikationspärmar. Det är pärmar med olika bilder för att underlätta kommunikationen hos de elever som har svårt att uttrycka sig i tal. Varje kommunikationspärm är speciellt anpassade efter olika situationer till exempel om eleven befinner sig i musiksalen är bilderna anpassade efter sådant som har med musik att göra. Cohen (1999) berättar att denna metod kallas Picture exchange communication system (PECS). Det är en modell som uppmuntrar barn att kommunicera på ett alternativt sätt, då bilder används istället för att tala.

5.3 Inkludering

Ett barn med Autism har på grund av sitt funktionshinder redan väldigt svårt att orka med dagarna. Skolan kräver att eleverna förutom att lära sig, också ska delta i olika sociala sammanhang, där de ska anpassa sig efter skolans normer. Bara det kan vara tillräckligt för att skolsituationen blir för jobbig (Gillberg & Peeters, 1999).

Pedagog 1 berättar om förändringen som skett det senaste året. Kravet om att elever med autism som inte har någon hjärnskada eller utvecklingsstörning i första hand ska gå i grundskola.

Inger Nilsson (2011-12-06) arbetar som universitetsadjunkt i specialpedagogik. Hon anser att övergångsbestämmelserna från att tillhöra särskola till grundskola är bra (Nilsson, 2011). Pedagog 1 är kritisk inför detta då hon anser att alla barn med autism inte passar att gå i grundskola. Hon anser att inkludering är bra, dock med de rätta resurserna. Vilket hon ser som problematiskt, då hon anser att den nya lagen började gälla utan att riktigt veta hur man skulle lyckas genomföra den, samt att de resurser som krävs inte kommer sättas in. Inger Nilsson (2011-12-06) skriver att det är skolans ansvar att inkluderingen ska bli bra och att förutsättningar för en lyckad inkludering är att alla i skolan inkluderas. För att kunna uppnå en lyckad inkludering krävs det pengar, delaktighet samt kunskap och stöd. Det är inte bara en pedagog som bidrar till en lyckad inkludering utan alla i skolan (Nilsson, 2011).

Pedagog 4 berättar att det finns andra möjligheter för de barn som inte klarar av övergången till grundskola och som inte heller är behörig i särskola. Lösningen är att barnet får gå i speciellt anpassade skolor för elever med autism, alternativt internatskolor.

Pedagog 1 berättade det fortfarande finns specialklasser, men att målet är att de kommer tas bort. Hon poängterade att barnen i dagsläget inte blir utkastade från specialklassen eller särskolan, om barnet däremot vill byta till ordinarie grundskola ska pedagoger finnas där som stöd.

I Inger Nilsson artikel (2011-12-06) nämns också att det i vissa fall kan ske undantag då en elev kan få gå kvar i särskolan då övergången till grundskolan missgynnar barnet, dock inte med särskolans läro- och kunskapskrav (Nilsson, 2011).

För pedagog 2 innebär inte inkludering att eleven spenderar sin skoltid inne i ett grupprum med en elevassistent, inte heller inne i ett klassrum. Inkludering innebär delaktighet. Gillberg & Peeters (1999) varnar dock för situationer där barnet ska delta i gruppaktiviteter. Gruppaktiviteter eller det sociala samspelet kan för många upplevas som väldigt jobbiga, barnet kan både tappa koncentration, tålmod och humör (Gillberg & Peeters, 1999).

Samtliga pedagoger berättade att den fysiska miljön kan vara påfrestande för ett barn med autism. Eleven med autism kan med anledning av det avstå från lektioner då han/hon upplever det som påfrestande.

Fägerblad (2011) rekommenderar att om en elev väljer att inte delta under en lektion är det viktigt att som pedagog ta reda på orsaken, och sedan hitta en lämplig åtgärd. Det kan många gånger handla om att eleven har svårigheter med att sortera intryck som gör att eleven överreagerar med utbrott eller undvikande menar hon (Fägerblad, 2011). Pedagog 1 förklarar att man kan underlätta sådana situationer genom att vara uppmärksam då man märker att eleven börjar reagera på, och vid sådana tillfällen ha alternativa lösningar för exempel, låta eleven gå iväg till ett lugnare rum.

Ett barn med Autism har på grund av sitt funktionshinder redan väldigt svårt att orka med dagarna. Skolan kräver att eleverna förutom att lära sig, också att barnen ska delta i olika sociala sammanhang, där de ska anpassa sig efter skolans normer. Bara det kan vara

tillräckligt för att skolsituationen blir för jobbig (Gillberg & Peeters, 1999). Pedagog 3 berättade att om hon uppmärksammar att barnet inte orkar delta i ett socialt sammanhang är det inte något som hon skulle tvinga han/henne att göra. Hon fortsätter med att belysa vikten av att känna till barnets svårigheter till exempel att barnet kan ha svårt i sociala situationer och veta vilka lösningar som finns tillgängliga. Enligt Gillberg & Peeters (1999) bör pedagogen vara uppmärksam och ha alternativa lösningar i dessa sammanhang så att resultatet av att "tvinga" barnet till sociala aktiviteter inte blir ett skräckscenario då barnet i fortsättningen väljer att avstå i sociala aktiviteter (Gillberg & Peeters, 1999).

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (2011) skriver att skolan skall ta hänsyn till elevernas olika förutsättningar och behov (Lgr 11, 2011). Pedagog 3 berättade att man kan ge barnet utmaningar som innebär krav men att barn med autism måste få utvecklas i sin egen takt efter han/hennes förutsättningar.

Åkerman och Liljeroth (1998) skriver att det läggs mer ansvar på pedagogen när ett barn med autism inkluderas i grundskolan. Med anledning av barnets nedsättningar och avvikande beteende kan det bli mobbat av andra barn. (Åkerman & Liljeroth, 1998). Pedagog 1 berättade att det är viktigt att barnet känner sig trygg då barnet annars kan bli oroligt, vilket kan leda till att barnet reagerar utåt och skrämmer de andra. Pedagog 2 berättade att man måste hitta lösningar som passar enskild individ.

Wing (1996) skriver att barn med autism kan vara paranoida på grund av att de känner sig utpekade och retade av andra barn, de kan också känna sig utanför då läraren pratar med hela klassen då barnet inte tror att den är inräknad i samtalet.

Då barnet kan ha brister i den sociala interaktionen och vid flera tillfällen råkat ut för att bli missförstått i olika sociala sammanhang kan pedagogen påverka detta genom att uppmuntra, berömma och ge barnet möjlighet att få göra saker de är bra på, detta för att höja deras självkänsla och låta dem glänsa (Wing, 1996).

Samtliga av de pedagoger vi intervjuade instämde med att den fysiska miljön bör utformas till fördel för alla barn med autism. De Clercq (2007) anser att det är omgivningens ansvar att eleverna får en individanpassad miljö efter deras behov (De Clercq, 2007). Två av pedagogerna använder bilder för att underlätta medan en av pedagogerna berättade att det skulle vara så lite synintryck som möjligt för att det annars skapade koncentrationssvårigheter hos barnet.

6 Diskussion

6.1 Metoddiskussion

Vi har valt att göra en litteraturstudie för att få med en teoretisk grund och för att få reda på hur forskningen kring ämnet har utvecklats med åren. För att göra vår studie mer verklighetsnära har vi kompletterat med en intervjustudie med pedagoger som har både

erfarenhet och är verksamma inom området. Vi anser att litteratur stämmer överens med hur pedagogerna arbetar ute i verksamheterna. Vi är väldigt nöjda med valet av metod då vi anser att vårt ämnesval kräver både teoribakgrund och verklighetsuppfattning. Vad vi däremot kunnat göra annorlunda i vår studie är att vi skulle kunnat intervjua fler pedagoger i olika kommuner för att få ett bredare perspektiv på hur verkligheten ser ut i Sveriges skolor. I dagsläget har vi endast skolor i Göteborg att koppla till den litteratur vi studerat, vilket i sig ger en ganska smal bild av verkligheten.

6.2 Vad som krävs av pedagogen i arbetet med barn med autism

Syftet med vårt examensarbete har varit att få svar på våra frågeställningar som handlar om vad som krävs av pedagogen i arbetet med barn med autism, vilka undervisningsstrategier som är lämpliga i skolan samt om inkludering i grundskolan och behovet av en anpassad grundskola utifrån en. Vi har genom vår litteratur- och intervjustudie kommit fram till att det krävs mycket av pedagoger som arbetar med barn med autism. För att barnet ska bli förstått och accepterat i skolan krävs det att pedagoger har kunskap om handikappet. Wings (1996) symtoms triad beskriver de olika nedsättningarna som förekommer hos barn med autism (se bilaga 2). Pedagogers kunskap om dessa syndrom och en djup förståelse för ett annorlunda tänkande och beteende är en förutsättning för att barn med autism ska må bra i skolan. Vi har också kommit fram till att det inte är barnet som ska behöva anpassa sig för att passa in i skolan, det är den professionella pedagogen och skolans största uppgift att anpassa skolsituationen efter barnets behov då autism är ett handikapp och inte ett "attityd problem". Både litteraturstudien och de intervjuade pedagogerna bekräftar också att en pedagog som arbetar med barn med autism ska vara tydlig, lyhörd, ha tålmod samt ha kunskap om olika undervisningsmetoder som kan passa barnet.

6.3 Undervisningsstrategier

Med hjälp av vår litteraturgenomgång och intervjustudie har vi kommit fram till att barn med autism är olika och kräver olika strategier och metoder för att ta till sig undervisning och trivas i skolan. Det som de allra flesta barn med autism verkar ha gemensamt är behovet av en tydlig struktur och lyhörda pedagoger som ser till varje elevs individuella behov där varje dag i förväg planeras och struktureras för att eleven ska känna den trygghet som behövs för en lyckad skolgång. Åkerman & Liljeroth (1998) menar att undervisningen ska grundas på vad autism innebär och elevens behov ska alltid stå i centrum. Skolan bör anpassas till en lugn miljö där barn med autism känner sig trygga och avslappnade eftersom vi förstått att miljön har stor inverkan på barnet. Det är viktigt att skolan har anpassat miljön så att det finns tillgång till ett avskilt rum dit eleven kan gå för att samla energi och klara av skoldagen. Att utgå från elevens personliga intressen när pedagogen utformar undervisningen har vi förstått är att rekommendera. Det medför att motivationen ökar och på så sätt är det lättare att ta till sig kunskapen som erbjuds i skolan.

Det finns gott om pedagogiska hjälpmedel som kan underlätta för elever med autism i skolan. De pedagoger vi intervjuat samt litteraturen vi studerat är alla överens om att TEACH är ett lämpligt undervisningsprogram, framförallt eftersom programmet utgår från varje elevs egna behov. Sociala berättelser och bilder är användbara för att tydliggöra vardagssituationer. Datorer är också hjälpmedel som underlättar som stöd för elever med autism, främst eftersom eleven finner datorn kontrollerbar och vet att det är eleven själv som styr över vad som

händer. Vi har insett att autismspektrat är otroligt brett och att alla barn är olika. Det är ett handikapp som kräver ett helhetsperspektiv. Vi har fått kunskaper om hur barn med autism kan uppfatta skeenden på olika sätt och fått inblick i hur de kan uppleva världen. Barn med autism har en annan utveckling än ”vanliga” barn och de behöver stöd samt lära sig saker som för andra är en naturlig del i utvecklingen. Vi anser att alla pedagoger ska få den kunskap om autism som krävs både för eleven samt pedagogens bästa. Samtliga pedagoger vi har intervjuat tycker att kunskap om olika diagnoser borde vara en obligatorisk del i lärarutbildningen så autism inte är något främmande för pedagoger den dagen ett barn med denna diagnos börjar i klassen.

”Specialpedagogik är mycket mer än metoder. Grundläggande är kunskaper om människan och hennes utveckling. Det inkluderar hur förhållningssätt påverkar resultatet av undervisningen, hur utveckling stimuleras genom relationer och kommunikation, hur undervisningen kan formas för att ge en atmosfär som främjar elevens hela utveckling och hur undervisningen konkret uttrycks i metoder, miljö, material m.m” (Åkerman & Liljeroth 1998, s.12).

6.4 Inkludering

Eftersom den nya lagen medfört att inkludering ska ske i så stor utsträckning om möjligt är det en förutsättning att pedagoger vet hur de ska gå till väga för att alla på skolan ska känna sig trygga och må bra. Med kunskap, förståelse och engagemang finns det stora möjligheter för att varje skola ska lyckas med det, det är vi övertygade om. Williams, Sheridan & Pramling, Samuelsson (2000) bekräftar uttrycket ”barn lär av varandra” genom studier som visar att barnens olikheter kan komplettera varandra och fungera som ett lärande. Genom att inkludera barnen är tanken att det ska gynna både barnens sociala samspel samt kunskapsutveckling hos alla elever i skolan. Vi tror att öppensinnade pedagoger som strävar efter att uppmuntra olikheter och empati hos människor inte bara bidrar till en lyckad inkludering, det kan i bästa fall också bidra till ett öppnare samhälle med mindre utanförskap och fördomar.

Politikern Gunilla Svantorp menade i interpellationsdebatten med Jan Björklund (2011-04-26) att barn med autism som inkluderas i grundskola går miste om det stöd och andra aspekter som barnet är i behov av, då särskolan både har pedagoger som har kunskap kring diagnosen och anpassad miljö och undervisningsstrategier. Vi ser ändå fördelar med inkludering både för kunskapsutvecklingen och den personliga utvecklingen hos alla elever i skolan. Elever med autism ska ha rätt att få samma möjligheter som elever i grundskolan till vidareutbildning och kunna skaffa jobb i framtiden. Vi hoppas på att det litteraturen skriver om en ”lyckad inkludering” faktiskt tas på allvar ute i verkligheten då vi inser att det är det som krävs. Flera av pedagogerna vi intervjuat anser att beslutet om inkludering har fattats utan att egentligen ha vetskap om hur det ska gå till i praktiken. Vår utbildningsminister Jan Björklund har bekräftat att ekonomiska och pedagogiska resurser ska prioriteras i högsta grad för att övergången från särskola till grundskola ska bli så lyckad som möjligt. Vi anser att vi får lita på utbildningsministerns beslut och att de resurser som lovats verkligen kommer gå igenom, då är vi övertygade om att inkludering är det rätta för elever med autism.

6.5 Förslag till vidare forskning

Vi har kommit fram till genom vår studie att det krävs kunskap och förståelse om diagnosen hos pedagoger som arbetar med barn med autism. Det krävs resurser och specialanpassade undervisningsstrategier, för att underlätta skolsituationen för barn med autism. Sveriges skolor har blivit lovade att de resurser som krävs för att lyckas med att inkludera elever i grundskolan ska ges. Många verksamma pedagoger ställer sig kritiska till om det verkligen kommer att ske och om inkludering kommer att gynna barn med autism. Vi anser därför att det vore intressant för vidare forskning kring ämnet att undersöka hur skolsituationen för barn med autism ser ut om 5 år? Har de resurser som lovats till alla skolor kunnat genomföras? Har pedagoger fått den utbildning och kännedom om autism som krävs? Är det lättare för elever med autism att få ett jobb med en grundskoleutbildning? I och med att lagändringen fortfarande är så pass ny krävs det tid för att se vilka för- och nackdelar inkludering bär med sig.

6.6 Slutord

Vi vill avsluta vårt examensarbete med ett citat som beskriver hela vårt budskap med denna uppsats:

”De av oss som lever och/eller arbetar med barn och vuxna med autism måste försöka gå in i deras värld, eftersom de inte kan hitta vägen in i vår värld. Vi måste lära oss att förstå och att leva att leva oss in i deras erfarenheter för att komma på hur vi skall hjälpa dem att klara av en för dem främmande socialt regelsystem. Belöningen vi får för detta är en djupare förståelse för mänskligt socialt samspel och det fantastiska med barns utveckling. Nyckeln till autism är nyckeln till det mänskliga livets innersta väsen” (Wing 1996, s. 240).

7 Referenser

Litteratur

Åkerman, B & Liljeroth, I. (1998) *Autism - möjligheter och hinder i ett undervisningsperspektiv*. Lycksele: SIH Läromedel

Andersson, B. & Thorsson, L. (2007). *Därför inkludering*. Specialpedagogiska institutet

Attwood, T. (2000) *Strategies for improving the social integration of children with Asperger syndrome*, Autism 2000

Axeheim, K (1999). *En annan verklighet – om barn med autism*. Sama Förlag AB: Täby.

Brodin, J & Lindstrand, P (2003). *Perspektiv på IKT och lärande för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder*. Lund; Studentlitteratur

Cohen, Shirley (1999). *Fokus på autism. Vad vi vet, vad vi inte vet och vad vi kan göra för att hjälpa barn med autism*. Stockholm, Cura Bokförlag

De Clercq, H (2007) *Autism från insidan – en handbok*. Stockholm: Intermedia Books

Esaisson, P, Gilljam, M, Oscarsson, H, Wängnerud, L (2009). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle individ och marknad*. Nordstedts Juridik

Fägerblad, H. (2011). *Aspergers syndrom och andra autismspektrumtillstånd i grundskola och gymnasium. Habilitering och hälsa*, Stockholms läns landsting

Föhrer, U. (2007). *Läsinläringen börjar med den tidiga språkutvecklingen. Dyslexi- Aktuellt om läs- och skrivsvårigheter*. Nr2. Artikel ur Svenska dyslexiföreningens och dyslexistiftelsens tidskrift

Gillberg, C. (1999). *Autism och autismliknande tillstånd hos barn, ungdomar och vuxna*. Centraltryckeriet, Borås

Gillberg, C & Peeters, T. (2002). *Autism-Medicinska och pedagogiska aspekter*. Cura Bokförlag och Utbildning AB

Humphrey, N. (2008). *Including pupils with autistic spectrum disorders in mainstream schools support for learning*. 23(1)

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lgr 11, (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*.

Lynch, S.L & Irvine, A.N. (2009). *Inclusive education and best practice for children with autism spectrum disorder: An integrated approach*. International journal of inclusive education

Nettelbladt.U & Salameh.E-K. (2007) *Språkutveckling och språkstörning hos barn*. Lund

Nilholm, C. (2006). *Reflektioner kring specialpedagogik*, Lund: Studentlitteratur. Utbildningsdepartementet. *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga Skolformerna*.

Persson, B. (2001). *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Liber AB, Stockholm

Sirén, N (1999). *Datatek; En beskrivning av verksamheten ur personalperspektiv*. Rockneby; WRP International

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr 11*

Socialstyrelsen (2010). *Barn som tänker annorlunda. Barn med autism, aspergers syndrom och andra autismspektrumtillstånd*. Artikel nr 2010.3.8. Edita västra aros, Västerås, mars, 2010

Stukat, Staffan (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund

Williams, P., Sheridan, S., Pramling Samuelsson, I (2000) *Barns samlärande- en forskningsöversikt*. Stockholm: Skolverket

Wing, L. (1996) *Autismspektrum - handbok för föräldrar och professionella*. Stockholm: Cura AB

Internet

Autism & Aspergersförbundet (2009) *Autism*. Hämtad den 12-05-01 från <http://www.autism.se/content1.asp?nodeid=19407>

Autism & Aspergersförbundet (2009). *Autismspektrumet*. Hämtad den 12-04-23 från <http://www.autism.se/content1.asp?nodeid=19410>.

Autismforum (2011). *Genomgripande störningar i utvecklingen/Autismspektrumtillstånd*. Hämtad den 2012-04-18 från http://www.autismforum.se/gn/opencms/web/AF/Vad_ar_autism/introduktion_till_genomgripande_stooringar/

Autismforum (2011). *Introduktion om autism*. Hämtad den 2012-04-18 från http://www.autismforum.se/gn/opencms/web/AF/Vad_ar_autism/introduktion/

Del ur Lgr 11, (2011). *Läroplan för specialskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall.* Hämtad den 2012-04-10 från http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.124384!Menu/article/attachment/Laroplan_specialskolan_del_1_2.pdf

Riksdagen (2011). *Övergångsbestämmelser för barn med autism i den nya skollagen.* Hämtad den 12-04-28 från [http://www.riksdagen.se/sv/Debatter/1 beslut/Interpellationsdebatter1/Debatt/?did=GY10266&doctype=ip](http://www.riksdagen.se/sv/Debatter/1%20beslut/Interpellationsdebatter1/Debatt/?did=GY10266&doctype=ip).

Lgr 11, (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.* Hämtad den 12-05-01 från <http://www.skolverket.se/.Utbildningsdepartementet>

Socialstyrelsen (2010) *Barn som tänker annorlunda - Barn med autism, Aspergers syndrom och andra autismspektrumtillstånd.* Hämtad den 2012-05-09 från www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/.../17953/2010-3-8.pdf

Nilsson, I (2011). *Kräv stöd för verklig inkludering.* Hämtad den 2012-05-12 från <http://www.lararnasnyheter.se/specialpedagogik/2011/12/06/krav-stod-verklig-inkludering>
Utbildningsdepartementet (2012). *Skollag* (2010:800). Hämtad den 2012-05-02 från http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010%3A800#K11.

Bilaga 1

Intervjufrågor till pedagoger inom autism

1. Vilken utbildning har du?
2. Hur lång erfarenhet har du att arbeta med elever med autism?
3. Hur ser du på ditt yrke? Vad anser du att du kan tillföra dessa elever genom ditt yrke?
4. Vad anser du vara viktigast att som pedagog tänka på i arbetet med barn med autism?
5. Hur planerar ni verksamheten för varje enskild elev för att tillgodose allas behov?
6. Vilka hjälpmedel använder ni i er undervisning? Är er undervisning inspirerad av TEACCH pedagogiken?
7. Hur arbetar ni med det sociala samspelet elev och pedagog emellan? Och med andra elever på skolan?
8. Vad är viktigt att tänka på när man utformar den fysiska miljön för elever med autism?
9. Hur arbetar ni utifrån läroplanen för att utveckla och stimulera elever med autism?
10. Hur dokumenterar ni elevens utveckling i skolan?
11. Vad anser Du att barn med autism och autismliknande tillstånd innebär för grundskolan, vilka möjligheter och hinder kan det skapa?

12. Vad innebär det för er att ha ett barn med autism eller autism liknande tillstånd i klassen, finns det fördelar/nackdelar?

13. vad anser ni att pedagoger kan bidra med för att ge barnet stöd samt trivas i skolan, så att de har möjlighet till en likvärdig undervisning för att uppnå kunskapskraven.

14.vad anser ni att begreppet ”inkludering” innebär och hur arbetar ni för att inkludera barn med AST i grundskolan? Vad krävs för att lyckas med inkluderingen?

15. Anser ni att pedagoger har tillräckligt med kunskaper om barn med AST? Om inte, vad finns det för möjligheter att få, samt vilka kunskaper behövs?

16. Om pedagoger är i behov av stöd t.ex genom utökad kunskap om AST, finns det hjälp att få och vem ska man vända sig till?

17. Alla barn som har någon AST behöver individ anpassat stöd för att klara av skolans olika moment. Vad kan barnet få för stöd? Finns resurser? Vad anser ni behövs?

18. Om barnet har stora svårigheter med att vistas i sin klass och anser att det är omöjligt att gå kvar, vilka alternativ finns? Eller om det vid tillfällen anser att klassrumssituationen blir jobbig, finns det andra utrymmen eller andra alternativ barnet har tillgång till?

19. Utöver att klara av kunskapskraven behöver vissa barn lära sig det sociala samspelet, samt hur det kan kombineras på ett fungerande sätt?

Bilaga 2

Lorna Wings symtomstriad

Brister i sociala interaktioner

- Den avskärmade
- Den passiva
- Den aktiva och udda gruppen
- Den överdrivet formella, högtravande gruppen

Bristande kommunikationsförmågor

- Att använda tal
- Att förstå tal
- Intonation och röstkontroll
- Använda och förstå icke-verbal kommunikation

Brister i fantasi och föreställningsförmåga

- Nedsättningar i förmågan att fantisera
- Repetitiva stereotypa aktiviteter
- Enkla repetitiva aktiviteter
- Överdrivna repetitiva rutiner